HALK BİLGİSİ HABERLERİ

Istanbul - Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat şubesi tarafından çıkarılır aylık folklor mecmuası

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 11 **İkinciteşrin 1941** **Sayı 121**

İÇİNDEKİ YAZILAR

İstanbul - Arkadaş Basımevi

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul - Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat şubesi
tarafından çıkarılır aylık folklor mecmuası

Yazı İşleri Müdürü: MEHMET HALİT BAYRI

Yıl: 11 İkinciteşrin 1941 Sayı: 121

ON BİRİNCİ YILIN BAŞINDA

«Halk Bilgisi Haberleri», bu sayısile on birinci yılına girmiş bulunuyor. On yıllık duraksız ve aralıksız bir çalışmanın sonunda, biraz geriye doğru bakarak başarılan işleri gözden geçirmek, yürüdüğümüz yolda bundan sonra atacağımız adımlara kuvvet ve cesaret verecek bir hareket, bu sebeple de lüzumlu, faydalı bir teşebbüs olsa gerektir.

Bütün okuyucularımız pek iyi bilirler ki, «Halk Bilgisi Haberleri» mesai şuurunu ve iradesini tevazuunda saklıyan bir eserdir. Her türlü büyük ve çekici iddialardan, gerçekleşmesi pek güç olan geniş ve parlak programlardan, gösterişten, propagandadan daima uzak duran mecmuanın ülküsü, sahasında yavaş, fakat sağlam ve tereddütsüz ilerlemektir. On senelik hayatında ilk ve tek yol göstereni bu ülkü olduğu için mecmua, Türk folkloruna hizmetten ibaret olan vazifesini hakkile yapmış, bu suretle Türk kültürünü besleyen temiz ve gür kaynaklardan biri olmuştur.

On yıllık koleksiyonunu karıştırırsak görürüz ki, «Halk Bilgisi Haberleri» nin sahifelerinde Türk folklorunun çerçevesi içindeki hemen her mevzua az çok temas edilmiştir. Memleketin uzak, yakın her köşesinde usul ve intizam ile ve hiç bir maddî menfaat düşüncesine kapılmaksızın durmadan çalışan genç ve aydın arkadaşların yardımile mecmuada şimdiye kadar Türk diline ait 74, Türk halk edebiyatına ve saz şairlerine ait 188, masal, hikâye, menkabe, efsane olmak üzere 204, halk musikisine ve rakıslarına müteallik 27, umumiyetle âdetlere ve inanmalara taallûk eden 155, aile ve cemiyet hayatına, halk hukuk ve iktisadiyatına ait 69, halk hekimliğine ve ilâçlarına dair 43, halk eğlencelerine ve oyunlarına ait 28, tenkit mahiyetinde 8, ve muhtelif bahisler üzerinde 35 yazı intişar etmiş bulunmaktadır ki,

KIZILBAŞ ŞAİRLERİ
XIV

ATA SÖZLERİ

Alevî ve bektaşi Türk kabilelerine mahsus ayrıca ata sözleri vardır ki, bunlar da —edebiyat ve musikileri gibi— kendi hususiyetleri içinde kalmış ve dışarıya aksetmemiştir. Bu ata sözleri öz Türkçe olup, tâ, Horasan erleri denilen alevî fatihlerinden kalmış oldukları anlaşılmaktadır. Bunların, diğer bildiğimiz ata sözleri gibi, söyleyenlerinin (kaillerinin) kimler oldukları ekseriyetle bilinememektedir. Bunları yazarken ne demek olduklarını, yani ne için söylenmiş olduklarını da anlatacağız. Çünkü alevî sözleri daima remiz ve işaretlerle dolu olup müphem ve şüpheli mânalar ifade ederler. Ben anlıyabildiğim kadar bunları anlatacağım.

1 — Gelme gelme, dönme dönme. Gelenin malı, dönenin canı.

Bu ata sözü bektaşilerin erkânnamesinde mevcuttur. Bir kimse bektaşi

---

bunun ne muazzam bir malzeme kütlesi, ne zengin bir hazine teşkil eylediğini söylemeğe lüzum yoktur.

«Halk Bilgisi Haberleri» nin sahifeleri, Türk folklorile ilgili her Türke kayıtsız ve şartsız daima açık bulundurulmuştur. Onun için bu yolda çalışmasını bilen ve isteyen bir çok değerli vatan çocuğunun imzasına mecmuada sık sık rastlamak mümkündür. Bunların başında Abdülkadir İnan, Ahmet Cafer oğlu, Ahmet Talât Onay, Ali Rıza Yalgın, Mahmut Ragıp, Doktor Süheyl Ünver, Şakir Ülkütaşır, Vâhit Lütfî Salcı, Ziyaettin Fahri gibi âlim ve muharrirler de yüksek himaye ve yardımlarını mecmuadan esirgememişlerdir.

Kazandığı bu geniş ve genişliği nisbetinde samimî sevgi ve alâkaya karşı minnetle mütehassis olan mecmua, tamam on sene hiç aksamadan çıkarılmış, dış şeklinden iç bünyesine kadar her hususta sıhhat ve intizamı ciddî bir titizlikle korunmuştur.

On yıllık ömründe «Halk Bilgisi Haberleri» nin eriştiği seviyye, ağır başlı bir ilim mecmuasına yaraşan bir mevkidir. Bu mevkii bulmasını yazıcılarile birlikte okuyucularına da borçlu olan mecmuanın bundan sonra da mesleğinde hiç bir değişiklik göstermeksizin neşrolunacağını tekrarlamayı lüzumsuz telâkki ediyoruz.

Mehmet Halit Bayrı

olacağı gece kurulan cemde bütün hazır bulunanlar huzurunda o kimseye mürşit tarafından söylenir. O talibe, bu yola gireceksin amma, iyi düşün, bu yol şaka değildir. Ya gelme, yahut dönme, denilir. Geleceksen malın gider, dönecek olursan da canın gider, demektir. Öz Türkçe çok oturaklı bir söz olduğundan ehemmiyetli ata sözleri arasında yer almıştır.

2 — Ateşten gömlektir, giyilmez. Demirden leblebidir, yenilmez.

Bu da o sırada ve o zaman söylenir. Tarikatin ehemmiyetini ve güçlüğünü anlatır. Yolun güdülmesi gayet zordur. Ateşten gömlek gibi giyilmez, demirden leblebi gibi yenilmez, diyerek talibe, ona göre düşünüp yola girmesi lâzım geleceğini ihtar eden bir atalar sözüdür.

3 — Mevlevinin çilesi, bektaşinin çapası.

Bu sözün meşhur mevlevî çelebisi Abdülvahit çelebiden mervi olduğunu söylerler. Abdülvahit çelebi aynı zamanda bektaşilikte en büyük bir rütbe olan halifeliğe kadar irtika etmişti. Gerek mevleviliğin, ve gerek bektaşiliğin en ince yüzlerine ve remizlerine vâkıf bir zat idi. Bu sözden çıkan mâna şudur: Bektaişlik, öyle uyuşukluk ve miskinlik değildir. Çabalamalı ve çapalamalı, demektir. Durmak, oturmak yoktur, hizmet vardır. Hayat için didinmeli, çırpınmalı, alın teri dökmelidir. Böyle yapabilmeyi gözüne alabilen bektaşidir, demek istiyor.

4 — Bir lokma, bir hırka.

Bu söz, meskeneti tavsiye eder gibi görünüyorsa da böyle değildir. Bundan evvelki ata sözü gibi bir insana çalışmak ve çırpınmak lâzım olduktan sonra buna mukabil ele ne geçerse kail ol, demektir. Hattâ bir şey bile elde edilmezse bir lokmacıkla bir hırkacığa kanaat etmelidir, hakkına razı olmak, demektir. Sabırlı ve mütehammil olmayı anlatıyor.

5 — Taş atan bizden, attıran bizden değil.

Asırlardanberi aleviler hakkında ne iğrenç iftiralar yapılmıştır. Bu ata sözü yine alevilerin bazı hafif meşrep şahsiyetlerinin hareketlerini anlatıyor. Bunlara sebep olanların yine kendilerinden olduğunu ima ederek taş atana darılmaya hakkı olmadığını ve fakat attıranın da suçlu ve binaenaleyh kendilerinden olamıyacağını öz Türkçe olarak ifade ediyor. Taş atarlarsa atsınlar, fakat attırmaya sebep olmayınız, demek istiyor. Şair (Makalî) nin bu atalar sözünü tefsir eden güzel bir beyti vardır: Mekalî (Ta'nı a'dadan ne gamdır bezmi irfane, atarlar taşı elbette dırahtı meyvedar üzre) demiştir.

6 — Demsiz derviş, imansız softaya benzer.

Bu ata sözü mizahidir. Rakı içmeyen dervişi imanı olamıyan hocaya ben-

zetmek zarafetini gösteriyor. Bu suretle de hocalara nükteli hücumlar yapıyor.

7 — Üç can, bir cem.

Üç bektaşi bir yere toplanır, muhabbet ederlerse onun yüzlerce kişi tarafından yapılan bir hacce muadil olacağına dair kadro yapıyor. Bu ata sözü alevilere daima muhabbet yapmak tavsiyesini taşımaktadır.

8 — Gönül kalsın, yol kalmasın.

Gönül, gayet büyüktür. Fakat yolun esasını kötüleyecek ve ona leke getirecek her hangi bir hareketin baisi olan kimse, azarlanır. O kimsenin gönlü bu suretle kırılmış olur. Fakat yolun halelden masun bulunması için bu, caizdir.

9 — Dervişe Bağdat ırak olmaz.

Bu söz mistizimin en kuvvetli bir inanışıdır. Gönül, mademki çok büyüktür, mademki Allahın evidir, ona had ve hudut tayin edilemez. Her şey onun nasibindedir. Bütün eşya kendisindedir. Öyle olunca Bağdadın ıraklığının ne mânası kalır.

10 — Eline, diline, beline.

İşte alevilerin üç mühim akidesi. Elile koymadığını almıyacak; daha doğrusu hırsızlık yok. Gözile görmediğini söylemiyecek. Yani yalan yok. Helâlinden başkasile çiftleşmiyecek. Yani zina ve livata yok. Sonra bu inanışları, bu üç mukaffa ve kuvvetli öğütleri, en büyük üç isimle tahkim ediyorlar. Allah, Muhammet, Ali. Bunların her hangi birini yapmak bu üç şahsiyete hakaret etmek demek olacağını kuvvetlendiriyorlar.

11 — Söyleyin Osman oğullarına, o da söylesin oğullarına, dokunmasın benim oğullarıma, dokunurum sonra oğullarına.

Bu sözü Hacı Bektaşın bizzat kendisinin Osmanlı padişahlarına söylemiş olduğunu rivayet ederler. Ne kadar doğrudur, bilemem? Fakat bazı çönk ve mecmualarda bu sözü hazreti pirin Osmanlı padişahlarına nasihatı kaydile görüyorum. Bunu bazı cemlerde de bizzat kulağımla işittim. Demek ki Hacı Bektaş kurduğu yolun zemmedileceğini anlamış da, kendisini seven Osmanlı padişahlarına bu nasihatı veyahut vasiyeti yapmış. Bugün bile eski inanışta olanlar halifelerin bu âkibete uğradıklarını söylüyorlar.

12 — Al külâhını, ver eyvallahımı.

Bu söz de mizahîdir. Tekyeye soyunmuş bir dervişin yıllarca hizmet ettikten sonra artık cevrü cefaya katlanamıyarak bıkmış ve usanmış olduğunu ima ediyor. Her şeye eyvallah, eyvallah! Bu olur mu? Bunun mukabilinde

kendisine verilen ne var? (Taç) dedikleri bir külâh değil mi? Öyle ise al bana verdiğin külâhı, ver benim verdiğim binlerce eyvallahı, diyip işin içinden sıyrılmak zarafeti pek hoş.

13 — Bektaşinin yemeği lezzetli olur.

Bu söz yenilen yemeğin lezzeti mânasına olmayıp, bektaşi muhabbet ve sohbetinin lezzetinden sonra artık yemeğin ne suretle olursa olsun daha lezzetli yenileceğine işarettir. İyi ve hoş geçen bir muhabbetten sonra artık yemeğin tatlı ve tatsız, tuzlu ve tuzsuz olduğuna ehemmiyet verilir mi? Maksat muhabbettir. O lezzetli olduktan sonra, o mecliste başkaca ne lezzetsizlik olabilir.

14 — Muhabbetten Muhammet oldu hasıl, Muhammetsiz muhabbetten ne hasıl?

Bu sözde her yapılan sohbet ve cemde Muhammedi hazır görmek felsefesi vardır. Peygamber olmıyan bir muhabbette de bir güzel hasıl olmazmış. Bundan bektaşi cemlerinin safiyetini hissediyoruz. Demek ki aleviler her yaptıkları cemde Muhammedi bile görüyorlar. Böyle olduktan sonra mesele yok. Nerede kaldı mum söndürücülük?

15 — Erenlerin sağı solu olmaz.

Bu söz her hangi bir iş yapmak için eşref saat bekleyen evhamlı adamlara işaret etmekte, tevehhüm, teşe'üm ve tefe'üllere inanmamayı istemektedir.

16 — Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Bu da, yukarıdaki ata sözünü takviye eder. Yani vakit nakittir. Vaktin, süratin mazisi, istikbali yoktur. Bulunduğun andan istifade etmeli. Vakit zayi etmemeli, demektir.

17 — Ali gibi er gelmedi cihane, ana da yezitler buldu behane.

Bu sözün mânası açık olarak görünüyor. Mezhep ihtilâfını anlatan ve kuvvetlendiren meşhur bir atalar sözüdür. Hitabînin bir nefesinde aynen yazılıdır. Fakat oradan alınmış değildir. Daha eski olduğu yine bazı manzumelerden anlaşılıyor.

18 — Seni senden aldım, sana verdim. Aç gözünü, uyandır canını.

Yeni bektaşi olan bir kimsenin inabe merasimi bittikten sonra, rehber denilen delil, o kimseyi postuna oturttuktan sonra bu sözü söylerdi. Yani şimdiye kadar kendinde değildin, şimdi ben delâlet ettim. Seni, senden eski senliğini alarak sana yeni bir senlik verdim. Artık bundan sonra kendini topla, kâmil bir insan ol, demek oluyor.

19 — Miracın kutlu olsun.

Bu söz de evvelki ata sözünden sonra yine rehberin yeni talibe söylediği son sözdür. Bektaşi olmakla miraç etmiş olduğunu söylüyor. Esasen aleviler ve bektaşiler Muhammedin miraca bizim bildiğimiz şekilde çıktığına inanmayıp, o gece, Alinin riyasetinde kurulan kırklar cemine gittiğini ve muhabbet ettiğini, üzüm suyu içtiğini ve mest olarak semaa «oyuna» kalktığını, miracın mânası bu olduğunu söylerler, ve bu cihete kuvvetle inanırlar.

20 — Birimiz bindir, binimiz bir.

Bu söz, vahdeti vücut, vücudu mutlak denilen «mistik» inanış kaidelerini öz Türkçe olarak söylemek kudretini gösteren bir atalar sözüdür. Hiç kimse, kimseyi birbirinden ayırt etmiyor. Olgun insanlık, kâmil insanlık mefhumunu anlatıyor. Bu gibi ata sözleri daha pek çoktur. Görülüyor ki bunlar, öz Türkçe ve parlak kelime ve sözlerden olup yine şair ve kâmil insanlar tarafından söylenmiştir.

***

Yazmış olduğumuz bu mevzu, gayet geniş, çok derin ve uzun bir mevzudur. Biz bu kadarını esasa yardım edecek bir örnek olmak için yazdık. Bizde halk edebiyatı —bukadar çalışılmış olmasına rağmen— henüz çok bâkirdir. Bir Yunus Emreden bahsediliyor. Bu bir ip ucu oluyor. Bu zat için artık neler, neler yazılmıyor. Bu hareket fena değil. Şüphe yok ki, bir Türk şairine yapılan bir kadirşinaslıktır. Fakat Türk edebiyatında ne kadar Yunus Emreler vardır bilseniz...

Ben, Kırklarelinde çıkan «Yeşil Yurt» gazetesinde «Kırklareli halk şairleri» diye bir yazı yazıyordum. İnanınız ki, bunları Kırklarelililer bile bilmiyorlar. Daha garibi var. Bu şairlerden bazılarının torunları bugün sağ olduğu halde, ellerinde dedelerinin bir tek eseri yok. Bazılarının, babalarının ve dedelerinin şair olduklarından bile haberi yok. Kırklarelili bir Hasibî vardır. Bu zatın divan edebiyatı tarzında yazan çok kudretli şairlerden olduğu eserlerinden açıkça anlaşılıyor. O derece ki, bunun eserleri Nedime yaklaşıyor. Bakınız, bir iki örnek vereyim:

Sirişkim ruyizer üzre revan olsun mu derdim ben,
Sana zarım bu veçhile iyan olsun mu derdim ben,
Nisarı gamzesi yağmaya çıkmış hali uşşakı,
O yahşi serseri böyle yaman olsun mu derdim ben.
Zaman geçti şebbi hicran erişti yıldızım düştü,
O mehrû gün gibi gözden nihan olsun mu derdim ben,

Gazellerle güzeller sayd olur derdim hilâf oldu,
Hasibî şairin kavli yalan olsun mu derdim ben.

Bir koşması:

Bağı Mesihanın servü bülendi,
Gülşeni Meryemin handanı dilber,
Hazreti İsanın hûbı pesendi,
Uşşakı hastanın dermanı dilber.

Nedir mani olan zevki vuslata,
Saldın bizi yine suyi firkata,
Nice sabr edelim bunca hasrete,
Ağlatma didei giryanı dilber.

Târı zülfün gibi belimi bükme,
Nihali firkati sineme ekme,
Can bağına hasret fidanı dikme,
Yazıktır esirge bu canı dilber.

Sana müştak iken zümrei rindan,
Fakat bir Hasibî değil ey civan,
Cümle âlem senin hüsnüne hayran,
Yazdılar defterü divanı dilber.

Bu Hasibî, âlim, fazıl, zamanının yüksek tahsilini görmüş bir şair imiş. İşte, böyle bir şahsiyeti kendi memleketlisi bilmiyor. Bu ne kadar acı bir hakikattır. Fakat, bu hakikat, yalnız Kırklareli için böyle değil, bütün Türkiyede, Türk edebiyatı için böyledir. İsimlerini işittiğimiz, şahsiyetlerinden ve eserlerinden haberdar olmadığımız ne kadar çok unutulmuş, kalmış şairimiz vardır. Türk irfanına, Türk kültürüne zenginlik verecek olan bu şahsiyetleri hayatlarile beraber arayıp bulmak vazifesi karşısındayız. Babalarımız, dedelerimiz, atalarımız, bunların kimisine cahil halk şairi, kimisine alevî ve kızılbaş şairi diyerek ve ehemmiyet vermiyerek, bir taraftan da bu şairler, kendileri tarafından takdir edilmedikleri anlaşılınca kendi kabileleri içine sinerek ve meydana çıkmıyarak unutulup gitmişlerdir. Ben, araştırmalarımda, Niyazi isminde bir şair buluyorum. Bu şair, ne güzel koşmalar yazmış. İşte bir tanesi:

Be ağalar nasıl olur,
Hali yârden ayrılanın,
Gurbet ellerine düşer,
Yolu yârden ayrılanın.

Garip bülbül ötmez imiş,
Gül dikensiz bitmez imiş,
İşe güce yetmez imiş,
Eli yârden ayrılanın.

Şahin göklere süzülür,
Turna katarı bozulur,
On beş yaşında bükülür,
Beli yârden ayrılanın.

Niyazi derya geçilmez,
Yârsiz bâde hiç içilmez,
Evvel baharda açılmaz,
Gülü yârden ayrılanın.

Nasıl, güzel değil mi? Bentlerin son mısralarının başlarındaki kafiyeleri

ondan evvelki mısra ile cümleleştirerek nazma müstesna bir çeşni vermek sanatinde ne kadar güzel muvaffak olmuştur. (On beş yaşında bükülür, beli yârden ayrılanın) mısraları öz Türkçede ne derin bir mânadır. Ben bu Niyaziyi bir Trakya yazma mecmuasında görüp bulduğum için yerini aradım, taradım, nihayet Çorluda yaşadığını tesbit ettim. Buna (Çorlulu kör Niyazi) derlermiş. Seyyah derviş kıyafetinde gezermiş. Fakat Çorlulular bunu da bilmiyorlar.

***

Ben bu (Kızılbaş şairleri) yazısına başlıyalıdanberi, şimdiye kadar aldığım hususî mektuplar pek çoktur. Yine bunların pek çoğu bu yazıya devam etmekliğimi tavsiye ve takdirleri ile doludur. Bazılarında da ufak tefek tenkitler vardır. Kimisinde de manzumelerde kelime tashihleri gösteriliyor. Kimisinde ise saçma sapan sözler var. Fakat, ifadeleri, imlâları ve bazı fikirleri güzel. Bu saçma sapan yazan bir kaç kişi, benim ve yazımın mevzuundan pek çok ayrılıyorlar. Benim Türk edebiyatı tarihine geçmeğe lâyık Türk şairlerini yazdığımı ve nihayet bir folklor muharriri olduğumu unutuyorlar. Ben bu şairlerin aleviliklerini yazıyorsam, onların eserlerini hangi tesirler ve ne gibi şartlar altında yazmış olduklarını anlatmak istiyorum.

Meselâ; Kırklarelili (Hayranî) isminde bir şair buluyoruz. Onun şöyle bir koşması elimize geçiyor.

Hele bakın Yezitlerin işine,
Bizim bacılara nisa demişler,
Muhammet Peygamberin dişisine,
Hatice ana Hayrünnisa demişler.

Tilki girmez kolay kolay kapana,
Sözlerimi sakın atma yabana,
Dağda koyun otlatan bir çobana,
Keramet gösteren Musa demişler.

Kapının kilidine vurdum perçin,
Ağladım, ağladım hep senin için,
Meryem ananın doğurduğu piçin,
İsmine Hazreti İsa demişler.

(Hayranî) yâr elinden oldu nâlân,
Yalvardığım ona geliyor yalan,
Benim candan sevgili yurdum olan,
Kırk kimseye Kırkkilise demişler.

Şimdi bu koşmayı hep beraber tahlil edelim. Birinci mısrada «Hele bakın yezitlerin işine» demesine göre şairin alevî olduğu muhakkak. Çünkü alevilerin, alevî olmıyanlara yezit dediklerini hepimiz biliyoruz. İkinci mısrada şair, aleviliğini «bizim bacılara» diye açıkça anlatıyor ve ayırıyor. Üçüncü mısra pek mühim. Burada peygamberle pek lâübali oluyor. Onun karısına «dişisi» tabirini bile kullanıyor. «Muhammet peygamberin dişisine» diyerek «mistizm» çenberinden fırlıyor. Halbuki, alevilerin Muhammet pey-

gambere çok büyük hürmetleri vardır. Bunun haricinde söylenen sözler, çok çirkin birer iftiradır. Yunus Emre: (Canım kurban olsun senin yoluna, adı güzel kendi güzel Muhammet) dediği gibi, divan edebiyatına mensup alevî şairleri de (Mir'ati Muhammetten Allah görünür daim) demişlerdir. Şu halde, Hayranî, bütün kayıtlardan kurtulmuş veyahut kurtulmak istemiş olan bir şairdir. Dördüncü mısrada peygamberin karısına sadece (Hatice ana) demek lâzım gelirken (Hayrünnisa) denilmiş olduğuna kızdığını anlatıyor. Yedinci ve sekizinci mısralarda şair daha ileri gidiyor. «Meryem ananın doğurduğu piçin, ismine hazreti İsa demişler» diyor ki, on dokuzuncu asrın ikinci yarısında bu sözü bu kadar açık söyliyebilmek büyük bir meseledir. O zaman garp medeniyeti bile bu sözü söylemekten çekinirken, bunu şarkta bir Türk şairinin söylemesi, başlı başına bir hâdisedir. Gerçi, alevî Türk şairlerinden bazıları buna benzer sözler söylemişlerdir. Meşhur edib Harabî yine pek meşhur olan bir nefesinde (yok iken âdemle havva âlemde, hak ile hak edin sırrı müphemde, bir gececik mihman kaldık Meryemde, hazreti İsanın öz babasiyüz.) dediği gibi aslen Karamanlı bir Rum olduğu halde Hitâbî ismile tahallüs eden [1] ve bektaşi olan bir şair de dininden niçin dönmüş olduğunu soran Rum arkadaşlarına: (Nice söyliyeyim ben size nice, koşturmayın beni artık bir hiçe, taptırmayın beni artık bir piçe, putlar sizin olsun cânan bizimdir.) demiştir. Demiştir amma, Hayranî daha açık, daha cesaretli söylemiştir. Sonra, Musaya da çatıyor. (Dağda koyun otlatan bir çobana, keramet gösteren Musa demişler.) diyor. Demek ki şair, mucizelere filân inanmıyor. En nihayet, şairin Kırklarelili olduğunu anlıyoruz. Çünkü evvelden Kırklareline, «Kırkkilise» derlerdi. (Benim candan sevgili yurdum olan, kırk kimseye Kırkkilise demişler) diyerek memleketinin adının Kırkkilise denmesine de kızıyor. Demek ki, şairin iyi görüş ve iyi buluşları var. İşte memleketinin adı (Kırklareli) oldu. Bu da kırk kimse demektir.

Şimdi, pek âlâ görüyoruz ki, bir şairin, eserini hangi tesir altında yapmış olduğunu böyle ve inceden inceye tahlil etmek ve ona göre hüküm vererek neşre kalkışmak vazifesi karşısındayız. Biz böyle yapıp da (Hayranî) ye alevî veya kızılbaş dediğimiz için kabahatli mi olacağız? İşte, mektup sahibinin saçma sapan dediğim sözleri bu kısma aittir. Halis Türk olan (Kızılbaş şairleri) «nefes» denilen manzumelerini neşretmek değil, alevî olmıyan her hangi bir Türke vermeyi günah sayarlardı. Esasen Türk halk edebiyatının

---

[1] Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının ellinci sayısında bu şaire dair yazım vardır.

BURSADA TÜRK DAMGALARI
III

17 — Karacabeyin Voyvoda köyünde nalbant Azizin kullanmakta olduğu bu damga; Oğuz boyu damgaları arasında **Yüreğir** damgasına benzemektedir.

18 — M. Kemal Paşa kazasına bağlı Eskimezarlık köyünde Eyüp Em-

17 18 19

renin damgası olan bu işaret biraz Arap harflerine benzemekle beraber Oğuz boyunun **Alkaevlu** damgasına yakınlık göstermektedir.

19 — M. Kemal Paşa kazasının Ayaz köyünden Yusuf Özhanın damgası olan bu işaret **Kınık** boyu damgasına müşabihtir.

20 — Karacabeyin Keşlik köyünde Mehmet Öztürk'ün kullandığı bu damga Divanü lûgat-it-Türkte **Salgur** damgasının aynıdır.

21 — Karacabey kazasına merbut Akhisar köyünde Küçük Ömerin Hüseyinin kullanmakta olduğu bu damga Oğuz boyu damgalarından **Bayat** aşiretinin damgasının aynıdır.

22 — Karacabey kazasına bağlı Yumurcaklı köyünden İbrahim Erde-

---

çok gizli kalmış olmasının sebeplerinin başta gelenlerinden birisi de budur. Bugün bile, benim, bu nefesleri böyle matbuata vermiş olduğuma kızanlar pek çoktur. Fakat, biz bunları yazarken, her hangi bir alâkadan kâmilen soyunuyoruz. Bizce mefkûre şudur: Türk irfan ve kültürüne yardım ve hizmet.

— Son —

Vâhit Lütfî Salcı

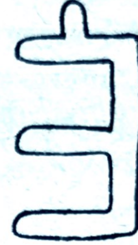
min dedesinden kalmış olan bu damga Divanda **Ulayundlu** boyu damgasına çok benzemektedir. Yalnız demirci çizgileri birbirine bağlamaya mecbur kaldığı için damganın sağ tarafı ekli çıkmıştır.

20

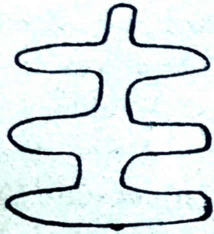

21

22

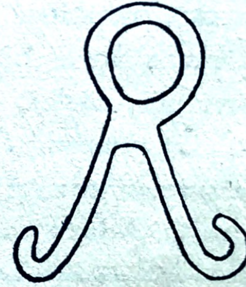
23 — Karacabeyin Beylik köyünde bulunan ve sahibi öğrenilemiyen bu damga yirmi iki numaralı damganın başka bir örneğidir.

23

24

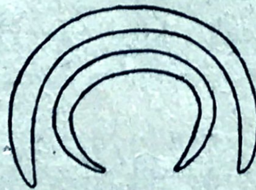

25

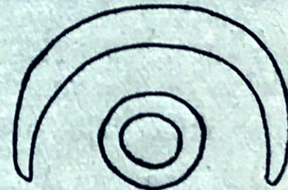
24 — M. Kemal Paşa kazasının Kum köyünde çorapçı Hasanda bulduğumuz bu damga Oğuz damgalarından **Eymür** damgasına benzemektedir. Bir çok kilim motiflerinde bu damgayı aynen görürüz.

26

27

28

25 — Karacabeyin Akhisar köyünde Mustafa oğlu Çelik bu damgayı kullanmaktadır. Damganın sağında bir çizgisi bulunmuş olsaydı damga **Tüger**

CARABULUS ÇEVRESİNDEKİ TÜRKMEN AŞİRETLERİ

Carabulus çevresinde, biri İlbeyli diğeri Beydili olmak üzere başlıca iki Türk aşireti mevcuttur. Bu aşiretlerin her ikisi de Türkmendirler. Bu muhitte bunlardan başka Türkmen mevcut değildir. Mezkûr aşiretlerden Beydililer, halkın ifadesine göre, Yozgat (Bozok) havalisinden gelmişlerdir. Bunlar vaktile göçebe halinde bu havalide yaşarlarken hükûmet tarafından, görülen lüzum üzerine Kadıoğlu Yusuf Paşa bunların Rakka eyaletinde iskânlarına memur edilmiştir. Bu suretle seksen bin kadar hane halkile buralara yerleştirilmiştir. Her iki aşiret, uzun müddet tam bir çadır hayatı yaşamışlardır. O vakit aşiretin başında Şahin Bey, Firuz Bey ve Mahim Bey adlarında üç kardeş ile amcazadeleri Atmaca Bey bulunuyormuş. Atmaca Bey, diğerlerine nazaran ikinci derecede bir reis imiş. Vaktile bu aşiret halkından bir kısmı, Firuz Beyle birlikte ve İran devletinin muvafakati ile İranda gösterilen yere göçmüşler, mütebakisi bu havalide kalmışlardır. Bunların Rakka ve Urfa etrafındaki Döğerli ve Diyadilli (Beydili) aşiretleri ile münasebetleri de mevcuttur. Aynı aşiret halkından olduklarını beyan ederler. Bunların kezalik Adana ve Konyadaki Afşarlarla da münasebetleri vardır. Cara—

---

damgasının aynı olabilirdi. Belki bu damga belgesini tanıyamadığımız bir başka boyun alâmetidir.

26 — İnegölün Akhisar köyünde Palanga adını taşıyan höyükten çıkarılmış büyük bir islâm küpünün üzerinde bulunan bu belge **Beçenek** oymağının damgasıdır denilebilir. Küp şimdi Seyid Şen'in evindedir.

27 — Karacabeyin Akça koyunlu Aziz Kindir'in kullanmakta olduğu bu damga Oğuz damgaları arasında **Çuvaldar** belgesinin aynıdır.

28 — Karacabeyin Yumrucaklı köyünde Hüsmen Erim'in ecdat yadigârı olan bu damga yirmi yedinci damgaya benzemektedir. Yalnız damgada görülen ikinci hilâl daire halindedir.

Hüsmen ağa bu damgayı mübadil olarak geldiği Rumelinin Langaza kazasından getirmiştir. Altı yüz seneye yakın bir zamanda Anadoludan Rumeliye giden bu damga sahibinin rivayetine göre hiç değişmemiştir. Belki bu belge Çuvaldardan başka bir boya aittir.

Ali Rıza Yalgın

bulusun cenup tarafında (Afşar bucağı) denilen yurt, hâlâ bu adını muhafaza etmektedir.

Carabulus civarındaki bu aşiretlerin dili, Türkmen lehçesidir. Bunlar (K) ları (H) gibi telâffuz ederler. Halk yerine oya, nasıl yerine hayla, çimdikleri yere sulah derler. Gömleklerinin kollarından sarkan uzun parçasına erkeklerde çapıh, kadınlarda salma derler. Bu Türkmenler mazii naklileri (Ş) lâhikasile ifade ederler.

Beydili aşireti, evvelce Barak ve Türkmen adlarile iki kısma ayrılmıştır. Baraklar: Torunlu, İsalı, Abdürrazaklı, Kürdülü, Adaklı ve Kara Kozaklı Türkmenler ise; Karaşeyhli, Araplı, Bekmeşli, Güneç, Kadırlı ve Şark evi oymaklarına ayrılmıştır. Bunların oymak reislerine «ağa» derler. Halen bunların umumî bir beyleri yoktur. Vaktile varmış Bundan maada vaktile Akçaköy ile Rakka arasında ve bugün «Türkmen Culabı» denilen mahalde ikamet eden Türkmenlerden bir «ev» mevcuttur ki reisine ötedenberi Budah Beyi ve Turhan Beyi derler. Aşiret bu evi, ruhanî nufuza malik bir «ocak» olarak tanımaktadır; bu ocak, oymaklar arasında bir merkez vazifesini görmektedir.

Beydili ile İlbeyli arasında bir münasebet görülmemektedir. Hattâ aşiret işlerinde, Baraklarla Türkmenler birleştikleri halde İlbeyliler karışmamaktadırlar.

İlbeyliler, Beydililerden daha evvel bu havalide sakin olduklarını, hattâ Süleyman şahla birlikte gelen Türklerden olduklarını ifade ederler. İlbeylilerin beyine, Ağmelik oğlu denilmektedir. Bazı ihtiyarların rivayetlerine göre, kendilerinin evvelce beyi mevcut değilmiş; bey geldikten sonra, kendilerine İlbeyli demişlerdir. Beyin, hükûmet tarafından Kemahtaki Ağmelik uşakları oymağından tayin edilmiş olduğu ilâve edilmektedir.

Beydili oymakları bir takım zümrelere ayrılır. Bunlara oba denildiği gibi, her zümrenin eski dedeleri adına nisbetle hususî bir adları da mevcuttur. Meselâ, yukarıda adı geçen Abdürrezaklı oymağının ayrıldığı obalara dedelerinin adına nisbetle Çayrazlı, Tiryakili, Batmanlı ve Mahmutlu denilmektedir.

Bu aşiretlerin çadır hayatı bugün artık nihayet bulmak üzeredir. İçlerinden pek azı yalnız davarcılıkla iştigal ettikleri için göçebe bir haldedirler. Diğer büyük kısmı ziraatle uğraşır ve köylerde ikamet ederler. Göçebeler, kışın cenuba doğru sıcak mıntakalara, Meskene cihetlerine giderler ve hasat mevsiminde yerlerine avdet ederler. Bu aşiretler, Carabulusun otuz kırk kilometre kadar garbı cenubisinden akan Sacur çayının etrafında ve ge-

İSTANBULDA SÜNNET DÜĞÜNÜ

Türk-İslâm âleminin her tarafında olduğu gibi, İstanbulda da sünnet, erkek çocuklar için mecburî bir ameliyedir. Çocuğu, az çok ıztırap veren bu ameliyeye hazırlamak ve ameliyeden sonra oyalamak maksadile sünnet düğünü tertip etmek eski an'anelerdendir. Erkek çocuklar, İstanbulda bir buçuk, iki yaşından başlıyarak on üç, on dört yaşına kadar sünnet edilebilir. Fakat asıl sünnet çağı, yedi ile on yaş arasıdır. On üç, on dört yaşından sonra sünnet edilen çocuklara ise pek az tesadüf olunur.

Eskiden olduğu gibi şimdi de bazı aileler, sünnet için fazla külfete lüzum görmezler, çocuklarını düğünsüz, davetsiz, gailesiz sünnet ettirerek bir kaç gün evlerinde yatırırlar. Buna mukabil çok kimse, erkek çocuğunu sünnet ettirmeği, onun ilk mürüvveti sayar, bu cihetle düğünsüz sünnet yapmayı hoş ve doğru bulmaz.

İkinci meşrutiyet inkılâbına kadar (1908) herkes çocuğunu evinde sünnet etmeyi ve sünnet düğünü yapmayı tercih eder, bunun için umumî sünnet düğünleri pek olmazdı. İkinci meşrutiyet inkılâbından ve hususile 1914-18 büyük harbinden sonra umumî sünnet düğünleri çoğalmış, hususî sünnet düğünü yapan hemen kalmamıştır. Bugün hal ve vakti yerinde olanların bir kısmı, çocuğunu evinde veya hastahanede sessiz, gürültüsüz, sünnet ettirmekte, vaziyeti müsait olmıyanlar da umumî düğünleri beklemektedir.

Çocuğunu sünnet ettirmeği kararlaştıran aileler, eğer sünnet düğünü ya-

---

niş bir muhit içindeki köylerde ikamet ederler. Bu köylerden bazıları şunlardır: Taşlı Höyük, Hava Höyüğü, Boz Höyük, Nabga, Halfa, Beliz, Kerpiçli, Ağdaş, Yağmacı, Çortan, Telili, Belve, Belviran, Çohra, Çiftlik, Kabaağaç, Kıbışoğlu, Koyunbatır, Kersandaş, Kılcan, Kemrik, Kefrek, Ağçaköy, Daz Höyük, Yarımca, Çakıroğlu, Söğütlü, İkizce ve Kayan.

Carabulus etrafındaki umum Türkmenlerin adedi yirmi bin kadar tahmin olunmaktadırlar. Bunların hepsi de sünnî müslümandırlar. Bu aşiretlerde tesettür yoktur. Oğlan kız yekdiğerini görmekte müşkülât çekmezler. İki taraf da birbirini görerek, beğenerek alırlar. Evlenirken (kalın - ağırlık) vermek usuldendir. Bu kalın ailenin aşiret içindeki mevkiine göre az veya çok olur. Bunlar, her bakımdan eski Türk âdet ve an'anelerini muhafaza ederler.

M. Şakir Ülkütaşır

pacaklarsa, düğünden on beş, yirmi gün önce hazırlığa başlarlar. Bu hazırlık devresinin başlıca mühim işleri, çocuğa çamaşır ve elbise tedariki, sünnetçi, aşçı, saz heyeti, çengi, hokkabaz teminidir. Bu işler bitirilince, sünnet edilecek çocuk hamama götürülerek yıkanır. Bundan bir gün sonra, Çocuğa yeni elbiseleri giydirilir. Elbisenin üzerine omuzdan atılarak göğüsten ve arkadan dolaştırılmak suretile çapraz bir şal takılır. Bu şalın uçları sağ bel hizasında birbirine kavuşturularak iğnelenir. Çocuğun takkesi de (eskiden fes) ailesinde bulunan veya yakınlardan ve komşulardan iğreti alınan elmaslarla süslenir. Anası, babası, büyük annesi, çocuğu bu muhteşem kıyafetle aralarına alarak Eyübe giderler. Eyüpte türbe ziyaret edilir ve çocuk türbedara okutturularak tesbihten geçirtilir. Şimdiki sünnetlerde çocuk Eyübe götürüldüğü takdirde, türbenin hacet penceresi önünde dua edilmekte ve ziyaret vazifesi bununla tatamlanmış sayılmaktadır.

Eyüp ziyaretini, davet ziyaretleri takip eder. Çocuk Eyübe götürüldüğü gün hazırlandığı tarzda giydirilip süslenir. Annesi ve büyük annesile beraber aile yakınlarının ve dostlarının evlerine gider. Gidilen yerlerde misafirler çok az kalır ve uğradıkları aileleri sünnet düğününe çağırırlar. Davet ziyaretlerinde sünnet olacak çocuk «maşallah, yetiştirene şükürler olsun inşallah okuyup adam olduğunu, evlendiğini de görürüz» gibi güzel dileklerle karşılanır. Çocuğun annesi veya büyük annesi de bu dileklere «darısı başınıza, Allah hepimize sevinçli günler göstersin» tarzında sözlerle mukabele eder.

İstanbulda sünnet düğünleri eskiden Perşembe günlerine tesadüf ettirilmekte idi. Son zamanlarda Perşembe, yerini Cumartesi gününe bırakmış bulunmaktadır. Düğün günü, çocuğun öğleden önce sünnet edilmesi âdettir. Düğünün cereyanile ilişikli olan bu âdete uymıyanlar pek azdır. Sünnetçi, saz ve çengi heyetleri, hokkabazlar, düğün günü erkenden, aşçı düğünden bir gün önce sünnet edilecek çocuğun evine gelirler. Bunlara ayrı ayrı odalar verilir, onlar da takımlarını çıkarır, kendilerine göre tertipler yaparlar.

Düğün sabahı sünnet edilecek çocuk, genişçe bir entari giydirilerek babası ve yakınlarından diğer erkeklerle sünnetçinin odasına götürülür. Hokkabazlar da daha önceden bu odaya gelmiş bulunur. Sünnetçi icap eden ameliyeyi yaparken, babası ve yakınlarından diğer bir erkek çocuğun kollarından ve ayaklarından tutarlar. Bu sırada hokkabazların işi, haykırıp ağlamasına meydan bırakmıyacak surette çocuğu oyalamaktan ibarettir.

Sünnet meliyesi bitirilir bitirilmez çocuk kucaklanarak evin en geniş oda veya salonunda önceden hazırlanmış olan karyolaya yatırılır ve duyduğu acıyı unutturmak için eline hemen bir oyuncak tutuşturulur. Geçimi ye-

rinde aileler, çocuklarının yalnız sünnet edilmesini istemezler. Eğer yakınlarından veya komşularından birinin sünnet çağına gelmiş çocuğu varsa, onun da kendi çocuklarile birlikte sünnet ettirilmesini rica ederler. Bu suretle çocuklarına arkadaş temin ettikleri gibi, başka bir çocuğun sünnet edilmesine sebep olduklarından dolayı sevap kazandıklarına da inanırlar. Bazı aileler de çocuklarını sünnet ettirdikleri gün mektebe başlatırlar. Bu halde çocuk sünnet edilmezden önce mektebe başlama alayı tertip olunur, çocuk bu alay arasında arabaya veya ata bindirilmiş olarak sokaklarda dolaştırıldıktan sonra mektepte ilk dersini alır; bunun arkasından yine alayla evine getirilip sünnet edilir. Eski mektebe başlama alayları şimdi kalmadığı için sünnet düğünü ile mektebe başlamanın bir araya getirilmesi usulü artık unutulmuştur.

Sünnet ameliyesi bittikten sonra hokkabazların sünnet edilen çocuğu eğlendirmelerile sünnet düğünü açılmış olur. Hokkabazlık, İstanbulda daha çok Yahudilere mahsus bir sanattır. Bu sanat mensupları şimdi azalmış ve belki de hiç kalmamıştır. Fakat eskiden Çiçekçioğlu, Karanfiloğlu gibi adlarla tanınmış hokkabaz takımları varmış. Hokkabazlar çocuğu eğlendirirken davetliler birer, ikişer gelirler. Bu suretle düğün evi gittikçe kalabalıklaşır ve öğleden sonra saz ve çengi oyunları başlar. Saz ve çengi takımları dinlenirken arada yine hokkabazlar hüner gösterirler.

Sünnet düğünü bu tarzda akşama kadar devam ettikten sonra davetlilere yemek verilir. Son zamanlarda yemek yerine içki sofrası hazırlanan düğünler de görülmektedir. Yemekten sonra kahve ve sigara ikram olunur ve düğün eğlenceleri gündüz olduğundan daha parlak, daha coşgun bir şekilde sabaha kadar sürer. Vaziyeti müsait aileler sünnet düğününde gece eğlencelerine karagöz ve kukla oyunlarını da katarlar. Sünnet düğünlerinde gündüz eğlencelerinin kadınlara ve gece eğlencelerinin erkeklere tahsis edildiği de vâkidir. Bu takdirde kadın davetlilere öğle yemeği verilmesi ve akşam yemeğinde yalnız erkeklerin bulunması usul olmuştur.

Düğüne gelen davetlilerin her biri sünnet edilen çocuğa bir hediye vermek mecburiyetindedir. Bazı davetlilerin bir araya gelip yüksek kıymetli bir hediye getirdikleri de olur. Çocuğa verilen hediyelerin başlıcaları saat, yazı takımı, dolma kalem, kol düğmesi, boya takımı, şeker, çukulata, kurabiye, para çantası, oyuncak gibi şeylerdir. Kadın davetliler arasında ipekli mendil, gömlek, kravat, gömleklik kumaş hediye edenler de yok değildir.

Sünnet düğünleri daha çok yaz aylarında ve mekteplerin büyük tatil devresinde yapılır. Hele umumî sünnet düğünlerinin bu sıralarda yapılması esaslı bir kaide hükmüne girmiştir. Umumî sünnet düğünleri, hususî sünnet

BURDUR DÜĞÜNLERİ

III

Gelin okşaması:

Entarinin önü nazik
Kolunda altın bilezik
Ağlatmayın gelini yazık
Sevdiğim allar giymiş
Gürcü halayığa dönmüş
Onlar birbirini bulmuş

İlk sözü geri kalmış
Nöbet sağdıca gelmiş
Miyi miyi müyesser olası
Allah düzenlik veresi
Uğurlu kademli gelin olası.

Bu güftenin âhenk ve nağmesile çengiler tarafından okşanan gelin münasip bir yere oturtulur. Bu zamanda kız evinden oğlan evine güveyinin elbiseleri bir sırmalı bohça içinde gönderilir. Götüren, güveyi tarafından bahşışla mükâfatlanır.

Kız evinden hazırlanan «gelin alma alayı» üstleri kadife seccadelerle süslenmiş arabalarla ve yaya olarak çalgıcılarla birlikte oğlan evine doğru yola çıkarlar. Beraberlerinde «Sağdıç» ismi verilen bir küçük erkek çocuk vardır. Bu, oğlanın kardeşi veya yakın akrabası olabilir. O gün veya bir gün

---

düğünlerine çok benzer. Ancak umumî sünnet düğünlerinin davetlileri olmadığı gibi gelenlere de tabiatile yemek verilmez. Bundan başka umumî sünnet düğünlerinde eğlenceler arasına pehlivan güreşleri, jimnastik oyunları, tuhaf monoloğlar, Zeybek oyunu, Anadolu ve Azerbaycan rakısları gibi eğlenceler de katılır.

Umumî sünnet düğünlerinde otuz, kırk, elli veya daha çok çocuk bir arada sünnet edilir. Düğün, bahçe ve meydanlık gibi geniş bir sahada yapılır. Çok defa hayır müesseseleri tarafından tertip edilen umumî sünnet düğünlerine halk para mukabilinde gider ve bu para ile düğünün masrafları karşılanır. Umumî sünnet düğünlerinde sünnet edilen çocuklara yakınları ve komşuları hediyelerini düğün bittikten ve çocuk evine döndükten sonra verirler. Hususî ve umumî sünnet düğünleri bir gün ve bir gece devam ettikten sonra sona erer. Sünnet edilen çocuk bir kaç gün içinde iyileşerek eski hayatına avdet eder.

[Bu malûmat Muhsin Ergin ve Şevket Uluğdan 1932 senesi Eylülünde alınmıştır.]

Mehmet Halit Bayrı

sonra çocuk sünnet edilmediyse, sünnet edilir.

Alay oğlan evine gelince oğlanın hısım ve akrabasının erkekleri gelini arabadan indirirler. Bu anda güveyinin cebinde hazır olan parayı güveyi bütün kalabalığın üstüne doğru serper. Bu arada para kapmak bir hüner ve maharet işidir. Ekseriya serpilen paraya leblebi, şeker ve buğday, arpa karıştırılır. Gelin oğlan evinin kapısına yaklaştığı zamanda kapının eşiğinde hazırlanan koç, davar veya koyun kurban edilir.

Düğünün seyrinin bu arasında koltuk yapmak arzu edilirse, bu merasimde icra edilir. Güveyi gelini koltuğundan tutarak gelin odasına kadar çıkarır. Bu vaziyeti seyreden kadınlar bilhassa güveyinin güzelliğine, endamına dikkatle bakarlar.

Gelin odasında oturan gelin ve güveyiye şerbet veya çay verilir. Bunu veren kadın para ile güveyi tarafından memnun edilir. Bir müddet sonra güveyi çıkar; evin salonunda gelini bir iskemle üzerine çıkarırlar. Bu vaziyete «süzünmek» tabir edilir. Gelini görenler evlerine dönerler. Bazan şehirde iki, üç yerde düğün olursa bir düğün evinden çıkan kadın alayları, diğer düğün evine giderler.

Akşam; yemekten sonra zifafa çağırılan kimseler, hocalar ve büyükler oğlan evinde hakve veya çaylarını içtikten sonra fenerlerle yakın bir camiye giderler. Güveyiye tövbe ve istiğfar ettirildikten ve yatsı namazı kılındıktan sonra tekrar eve dönerler. Kapı önünde bir hoca dua eder. Bu sırada orada bulunanlar güveyiye yumruk vurmıya hazırlanırlar. Güveyi ise vurulacak yumruktan kaçmak için süratle içeri koşar. İçerde bekliyen kadınların da ellerini öptükten sonra gelin odasına çıkar. Arkadaşları yakın bir evde geç vakite kadar eğlenerek beklerler. Buna «Gerdek bekleme» denir.

Güveyi gelin odasında kız evinden gelen kuzu, hindi, tavuğu ve baklavayı gelin hanımlar yer. Bu gelen baklava sonra gerdek bekleyenlere de ikram olunur.

Cuma günü; Kuşluk vakti güveyi, babası ve akrabaları kayın validesinin evine gidilir. Güveyi kayın valde ve pederinin ellerini öper. Büyük sofralar kurularak gelenler ağırlanır. Kayın valide ve kayın peder ayrıca güveyiye saat, altın yüzük gibi eşyalar hediye ederler.

Öğleden sonra «gelin yanı» denilen toplantı yapılır. Oğlan evinde toplanan misafirler, çengilerin iştirakile eğlenirler ve oyunlar oynarlar. Oğlan evi tarafı akrabaları geline münasip hediyeler verirler. Bu hediyeler ekseriya para ve ev eşyası olur. Oğlanın babası ve annesi de geline beşi bir yerde, elmas gibi hediyeler takarlar.

HALK TÂBİRLERİ
VI

644 — Hamur işine karışmak.
645 — Hamursuza yetişmek.
646 — Hoşafın yağı kesilmek.
647 — Hoş beş.
648 — Hoş görmek.
649 — Hoşa gitmek.
650 — Huy kapmak.
651 — Huylanmak.
652 — Hayırsız hartlap ağacı.
653 — Darısı başına.
654 — Danışıklı döğüş.
655 — Dört ucunu salıvermek.
656 — Dört üstüne.
657 — Dört başı mamur olmak.
658 — Dört kaşlı.
659 — Dört dönmek.
660 — Dört gözle beklemek.
661 — Dört yanı deniz kesilmek.
662 — Dörtlük.
663 — Derdest olunmak.
664 — Derdine yanmak.
665 — Dereden tepeden.
666 — Deste başı.
667 — Deniz derya.
668 — Denizden geçip de çayda boğulmak.
669 — Değmede.
670 — Deli alacası.
671 — Deli başı.
672 — Deli fişenk.
673 — Delikanlı.
674 — Deliye taş atmak.
675 — Dem vurmak.
676 — Dünyasını değiştirmek.
677 — Dünyalık.
678 — Dünyaya kazık çakmak.
679 — Düdüğü ötmek.
680 — Düdüğü çalmak.
681 — Düz taban.
682 — Düşüp kalkmak.
683 — Devlet başına konmak.
684 — Devlet düşkünü.
685 — Duman attırmak.
686 — Donatmak.
687 — Devede kulak.
688 — Devesi hacı.
689 — Deveye hendek atlatmak.
690 — Deveyi havutla yutmak.
691 — Dibine darı ekmek.
692 — Dedi kodu.
693 — Dızdığının dızdığı.
694 — Dizginine çarpmak.

Kız ardı: Düğünün bitiminden bir kaç gün sonra kız evinin bütün akrabaları oğlan evine davet edilir. O gün eğlentiler tertip edilir ve kızın akrabaları para, ev eşyası, elbiselik gibi hediyelerini geline verirler.

Bu merasimlerden sonra gelin evi kızın babası evine gece giderler. Gelenler çerezle ağırlanır. Hısım ve akrabaya «geline el öptürme» fiilini icra için gidilir. Bazı aileler ise «gelin daveti» ederler. Bu davetler muayyen yemek usullerine göre icra edilir.

İbrahim Zeki Burdurlu

695 — Dizginini bırakmak.
696 — Diş bilemek.
697 — Diş gıcırdatmak.
698 — Diş geçirmek.
699 — Diş kirası.
700 — Dişinden tırnağından artırmak.
701 — Dişini sıkmak.
702 — Dikiş tutturamamak.
703 — Dikiş kalmak
704 — Dil almak.
705 — Dil ucunda olmak.
706 — Dil uzatmak.
707 — Dilbaz.
708 — Dilden dile düşmek.
709 — Dil dönmek.
710 — Dilde tüy bitmek.
711 — Dili kısa olmak.
712 — Dilli defter.
713 — Dilli düdük.
714 — Dilencinin çanağından para çalmak.
715 — Dil varmamak.
716 — Dili tutmak.
717 — Zevki humarına değmemek.
718 — Zihnine yestehlemek.
719 — Rahmet okutmak.
720 — Rosbu oğlu.
721 — Renk vermek.
722 — Zıp çıktı.
723 — Zülfüyare dokunmak.
724 — Zemin ve zaman.
725 — Zokayı yutmak.
726 — Zehir zenberek.
727 — Zil zurna.
728 — Zılgıt yemek.
729 — Sakız çiğnemek.
730 — Suphanallah.
731 — Sepette pamuk yok.
732 — Siper olmak.
733 — Serden geçti.
734 — Serden geçti ağalar.
735 — Sermayeyi kediye yükletmek.
736 — Siktir etmek.
737 — Sekseninde saz çalmak.
738 — Sikkeyi mermere kazmak.
739 — Selâmı sabahı kesmek.
740 — Sultan Fatma gününden kalan.
741 — Semeri devirmek.
742 — Semerini güneşe dayamak.
743 — Sen sağ ben selâmet.
744 — Senli benli.
745 — Sinek avlamak.
746 — Sen giderken ben geliyordum.
747 — Süt dökmüşkediye dönmek.
748 — Süt limanlık.
749 — Südüne havale etmek.
750 — Söz ebesi.
751 — Söz atmak.
752 — Söz açmak.
753 — Söz ortaya.
754 — Söz ayağa düşmek.
755 — Söz düşmek.
756 — Sözden dışarı çıkmak.
757 — Söz sav.
758 — Söz medreseye düşmek.
759 — Sözü sakaldan ileri gitmemek.
760 — Söz vermek.
761 — Sözü bal ile kesmek.
762 — Sözü bir etmek.
763 — Sözü birleştirmek.
764 — Sözü geçmek.
765 — Sözünün eri olmak.
766 — Sözünü kırmak.
767 — Sokak süpürgesi.
768 — Sündürme çöpü.
769 — Sıcağı sıcağına.
770 — Sidik yarışı.
771 — Sel önünden kütük kapmak.
772 — Sivri akıllı.

773 — Şapkayı giymek.
774 — Şafii köpeğine dönmek.
775 — Şam işi.
776 — Şerbetini içmek.
777 — Şeker çiğnemek.
778 — Şekeri suya düşmek.
779 — Şirazeden çıkmak.
780 — Şeytanın kulağına kurşun.
781 — Şeytanın ard ayağı.
782 — Şeytanın ayağı kırılmak.
783 — Şeytanın kıç bacağı.
784 — Şeytana pabuç giydirmek.
785 — Şeytana çarığını ters giydirmek.
786 — Saçma.
787 — Saçmalıyor.
788 — Saçını süpürge etmek.
789 — Sargı sarıp hotozunu kondurmamak.
790 — Sallamak.
791 — Sarı çizmeli Mehmet ağa.
792 — Sağ ayakkabı olmamak.
793 — Sağ kazığına bağlamak.
794 — Sağ göz ağrısı.
795 — Soğuk demir döğmek.
796 — Sakal başı dağıtmak.
797 — Sakalın harcı olmak.
798 — Sakaldan kesip bıyığa eklemek.
799 — Sakala gülmek.
800 — Sakalını saydırmak.
801 — Sakalı ele vermek.
802 — Sakalı değirmende ağırtmak.
803 — Salâvat ile yürümek.
804 — Saman altından su yürütmek.
805 — Saman uğrusu.
806 — Saman tezkeresi yazamamak
807 — Sopa sallamak.
808 — Sopanın kalın tarafını çevirmek.
809 — Sudan.
810 — Suda balık pazarlık etmek.
811 — Su gibi ezberlemek.
812 — Su götürmek.
813 — Solda sıfır.
814 — Sularında.
815 — Soy sop.
816 — Suyun akarına gitmek.
817 — Suyun akıntısına gitmek.
818 — Suyunca gitmek.
819 — Suyuna pirinç salmamak.
820 — Suyuna tirit.
821 — Suyunu bulmak.
822 — Suyunu çıkarmak.
823 — Soyup soğana döndürmek.
824 — Suya sabuna dokunmamak.
825 — Suya götürüp susuz getirmek.
826 — Suya varamadan çemrenmek
827 — Suyu baştan kesmek.
828 — Suyu yokuşuna akıtmak.
829 — Çıban deliği.
830 — Sıkı fıkı görüşmek.
831 — Tape atmak.
832 — Tatsız tarhana.
833 — Tartılmak.
834 — Tası tarağı toplamak.
835 — Taş çıkarmak.
836 — Taştan su çıkarmak.
837 — Taş atmak.
838 — Taş dikmek.
839 — Taş taş üzerinde kalmadı.
840 — Taşa tutulmak, maymuna dönmek.
841 — Taş tutmak.
842 — Tavşanı tut tazıya koş.
843 — Dağ üstü bağ.
844 — Dağ başından duman eksik olmaz.
845 — Dağdaki bağdakini koğmak.
846 — Takye kapmak,

847 — Dalgıç.
848 — Tal kese.
849 — Damdan düşer gibi.
850 — Tamtakır kırmızı bakır.
851 — Tam çıkmak.
852 — Tabanı kaldırmak.
853 — Tırabzon babası.
854 — Tarakta bezi olmak.
855 — Tırnak iliştirmek.
856 — Dokuz öksüzle bir mağarada kalmak.
857 — Dokuz takla kılmak.
858 — Dokuz doğurmak.
859 — Damarına basmak.
860 — Damarına girmek.
861 — Topal beygirle kervana karışmak.
862 — Top gibi.
863 — Toprak bastı.
864 — Toprak başına.
865 — Topu atmak.
866 — Tutar yeri kalmamak.
867 — Turup gibi.
868 — Turşu kurmak - tuz etmek hakkı.
869 — Tuz etmek.
870 — Tuzsuz tarhana.
871 — Tuzlu.
872 — Tavşana kaç, tazıya tut.
873 — Tavşan kanı.
874 — Tuzlayım da kokmıyasın.
875 — Dolgun olmak.
876 — Dolu dizgin.
877 — Domuzdan bir kıl çekmek.
878 — Don ayağına dolaşmak.
879 — Aşure budalası.
880 — Abbas yolcu.
881 — Abayı yakmak.
882 — Acem kılıcı.
883 — Arap erdekte.
884 — Arap çorap.
885 — Arap saçı.
886 — Arabgirli mektubu.
887 — Arabanın beşinci tekerleği.
888 — Irzına düşmek.
889 — Irzına geçmek.
890 — Asker çekmek.
891 — Askersiz hünkâr.
892 — İşret etmek.
893 — Aşkı tomalmak.
894 — Asayı dikmek.
895 — Akıl etmek.
896 — Ukalâ dümbeleği.
897 — Akıl deryası.
898 — Akıl akıldan üstün.
899 — Akıl kesmek.
900 — Akıl kâhyası.
901 — Aklını başına toplamak.
902 — Akıla yelken etmek.
903 — Aklı başında.
904 — Akideyi misk bahasına almak.
905 — Allem kullem etmek.
906 — Alâ babullah.
907 — Alinin külâhını Veliye, Velinin külâhını Aliye giydirmek.
908 — Ali paşa vergisi.
909 — Ömür törpüsü.
910 — Ömür sürmek.
911 — Uhdesinden gelmek.
912 — Gaziler helvası.
913 — Kavga kaşağısı.
914 — Faka basmak.
915 — Fitne koparmak.
916 — Fitne kumkuması.
917 — Fitil vermek.
918 — Fitili almak.
919 — Fitili yut.
920 — Fırsat yoksulu.
921 — Fırıldak çevirmek.

MALATYA EFSANESİ · EFSUN TULUĞU
İKİ HALK İLÂCI

Malatyanın kuruluşu:

Bugünkü Malatya şehrinin 1825 tarihinde (H. 1241) kurulmuş olduğunu hemen herkes bilir. Eski Malatya şehri ise 30-35 asır evvel kurulmuştur ki, şimdiki Malatyaya 8-10 kilometre mesafededir. Bugünkü Malatyanın eski ismi «Asbozi» imiş. Malatyalılar arasında yeni Malatyanın kuruluşu hakkında şöyle bir efsane söylenmektedir:

Yeni Malatya, eski Malatyanın sayfiyesı imiş. Malatyalılar her yaz bu sayfiyeye gelirler, bütün yaz mevsimini burada huzur içinde geçirirler, kış yaklaşınca şehire dönerlermiş. Fakat Malatyalılar sayfiyeye çıkarken bütün evlerdeki ateşleri toplarlar, hazırladıkları bir kuyuya doldururlar, üstünü kapatırlarmış. Sayfiyeden dönüşlerinde ise, kuyuyu açarlar, herkesin bıraktığı ateşi kendisine verirlermiş. Sayfiyeye çıkılırken bütün evlerdeki ateşlerin toplanarak bir kuyuya doldurulması, ocağın sönmemesi, mahallî anlatışla kör kalmaması içinmiş.

Bir sene Malatyalılar, yine bütün evlerdeki ateşleri toplayıp bir kuyuya doldurduktan sonra sayfiyeye çıkmışlar. Yaz aylarını rahat ve eğlenceli bir surette geçirmişler. Kış yaklaşınca da şehre dönmüşler. Herkese bıraktığı ateşi geri vermek için kuyuyu açtıkları zaman kuyudaki ateşin tamamile söndüğünü görmüşler. Bunu bir uğursuzluk sayan Malatyalılar, düşünmüşler, taşınmışlar, artık burada oturmayı tehlikeli bularak eski Malatyayı olduğu gibi bırakıp çıkmışlar ve bugünkü Malatyayı kurmuşlar. Bu efsaneye göre

---

922 — Fincancı katırını ürkütmek.
923 — Feleğin çenberinden geçmek.
924 — Feleğe kelek dememek.
925 — Fındıkçı.
926 — Foyası meydana çıkmak.
927 — Fit vermek.
928 — Kap kacak.
929 — Kabına sığmamak.
930 — Kalk git kahvesi.
931 — Kapılmak.
932 — Karga derneği.
933 — Karnı burnunda.
934 — Karın doyurmak.
935 — Karga biçdiye.
936 — Kazık sokmak.
937 — Kabak başta patlamak.
938 — Kara cahil.
939 — Kara çalmak.
940 — Kara bağa.
941 — Karılar hamamı.
942 — Karın ağrısı.
943 — Kazılmış mezarın ölüsü.

Mehmet Münif

bugünkü Malatya şehri, eski Malatyadan korkarak kaçan halkın kurduğu şehirdir.

Halis Duman

* * *

Efsun Tuluğu:

Ceyhan - Azizli köyü yakınında « Yazlamaz » denilen yerde oturan yürüklerden alınmıştır.

Yürükler göçebe halinde yaşarlarken, yazı yaylalarda, kışı ovalarda geçirirlermiş. Bu şekilde yirmi, yirmi beş çadır halkı ile veya daha fazla bir kalabalıkla şehirlere uğrıyarak menzillerine ulaşırlarmış. Aralarında doktor olmadığı ve okuma ile tedaviye inandıkları halde yanlarında bir hoca da bulunmadığı için hastalarını tedavi etmek üzere şöyle bir çare düşünmüşler: Bir koyun veya keçiyi kestikten sonra derisini peynir, yağ tuluğu (tulumu) şekline getirmişler. İki yerinden de biri çok küçük, diğeri biraz daha büyük ve iple bağlanıp kapatılabilir iki delik açmışlar. Ovalardan yaylalara çıkarken uğradıkları şehir ve kasabaların ünlü hocalarına büyük delikten nefes doldurtmuşlar. Hoca muayyen bir ücret mukabilinde okuya okuya tulumu nefesile şişirir, deliği iple bağlarmış. Bu tuluk, yaylada emniyetli bir çadıra konur, en iyi yerde saklanırmış. Yaylada bir kimse hastalanınca tuluk hastanın baş ucuna götürülür, küçük delik açılarak hastanın yüzüne nefes bırakılırmış. Bu sırada tuluğun çabuk boşalmaması ve içindeki okunmuş havanın birdenbire bitmemesi için, çok ihtiyatlı davranılırmış.

İ. Z. Burdurlu

* * *

İki ekzema ilâcı:

I —	Üvez (kırmız)	4 gram	Nöbet şekeri	40 gram
	Anzelet	10 »	Çubuk kükürt	60 »
	Kilermeni	70 »	Kırımtartar	25 »
	Aşı	40 »		

Yukarıda gösterilen maddeler havanda dövülerek yekdiğerile hallolunduktan sonra toz halinde sabah, öğle ve akşam aç karnına birer kahve kaşığı alınırsa ekzema az zamanda ve tamamile tedavi edilmiş olur.

II — Yüz gram kadar mihaliççik kili yarım kilo suyun içine konulur ve su kaynatılarak sabunla köpürtülür, dayanılacak kadar soğuyunca ekzemalı yerler bununla banyo edilir. Banyo esnasında bir bezle ekzema olan yere killi suyun iyice nufuz etmesi temin olunursa ekzemadan eser kalmaz.

Afyon - Fahri Kurt

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

Aylık Folklor mecmuası

Abone şartları	**Sayısı**	**: 10 kuruş**
	Altı aylığı	**: 60 „**
	Seneliği	**: 120 „**

Talebelere ayrıca tenzilât yapılır.

Yazı ve idare işleri için müracaat yeri :

İstanbul - Eminönü Halkevi, Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası